

Жалолиддин Давонийнинг фалсафий мероси ва унинг жамиятни демократик асосда бошқаришдаги ўрни

Камилла Бахромовна Суюнова
suyunova-samdti@mail.ru

Шахзода Саидова
Самарқанд давлат тиббиёт университети

Аннотация: Мақолада Давоний ўз асарида инсонга ижтимоий мавжудот сифатида қараганлиги, инсон фақат жамиятда, кишилар орасида, улар билан муносабатда шаклланади, деган фикри хақида баён этилган.

Калит сўзлар: Инсон, демократик жамият, комил инсон, фалсафий мерос, илм-фан, ҳалоллик, поклик, адолат, шижоаткорлик, донолик.

Philosophical heritage of Jalaluddin Davani and his role in managing the society on a democratic basis

Kamilla Bakhromovna Suyunova
suyunova-samdti@mail.ru

Princess Saidova
Samarkand State Medical University

Abstract: In the article, Davani's view of man as a social being, his opinion that man is formed only in society, among people, in relation with them, is described.

Keywords: Man, democratic society, perfect man, philosophical heritage, science, honesty, purity, justice, courage, wisdom.

XV асрда Хуросон ва Мовароуннаҳрда ижтимоий-фалсафий, маърифий фикр тараққиётида катта ҳисса қўшган файласуф олимлардан бири Жалолиддин Давонийдир. Давонийнинг таълимий-ахлоқий қарашлари Алишер Навоий, Абдурахмон Жомий ижтимоий-фалсафий фикрлари билан кўп жиҳатдан туташ келади. Улар дунёқарашининг марказини комил инсонни тарбиялаш учун юксак инсоний фазилатларни таркиб топтириш ташкил қилади.

Жалолиддин Муҳаммад ибн Асад ас-Сиддиқий ал-Давоний Эроннинг Казарун вилоятидаги Давон қишлоғида 1427 йилда дунёга келган. Жалолиддин Давоний бошланғич маълумотни қишлоғида олгач, Шерозга келади ва у ерда Дорул ай-том мадрасасида таҳсил кўради. Мадрасада у мусулмон

қонуншунослиги (фикҳ) билан махсус шуғулланади ҳамда илм-фан сирларини машхур олимлардан ўргана бошлайди.

Мадрасани тамомлагач Давонийнинг илмий қобилиятидан хабардор бўлган Эрон ҳукмдори Султон Ёқуб Оқ Қўйинли томонидан Шероз шаҳрига қози этиб тайинланади. У мадрасада ҳам мударрислик, ҳам қозилик вазифалари билан шуғуллана бошлайди. Давоний ўз юртида эмас, балки ўзга мамлакатларда ҳам шуҳрат қозонади. Турли шаҳарлардан талабалар келиб, унда таҳсил оладилар ва улар орасидан ҳам етук кишилар етишиб чиқади.

Давоний кейинчалик Эрон, Ироқ, Ҳиндистон, Кушон, Гилон, Табриз, Хирот шаҳарларида саёҳатларда бўлиб, кўплаб олимлар билан ҳамсуҳбат бўлиб, ўзининг билими, дунёқарашини янада бойитган.

Давоний умрининг охириги йилларини ўз қишлоғида ўтказган. Олим 1502 йилда вафот этган.

Давоний ўз даврининг илм-фан тараққиётига катта ҳисса қўшган қомусий олимдир. Унинг йирик олим бўлиб етишишида Самарқанд, Хирот илмий шаҳар илм ахиллари, шунингдек машхур мутафаккир Абдураҳмон Жомий билан ҳам учрашган ва кейинчалик у ердан кетгандан сўнг аллома билан хат ёзишиб турган.

Демак, Давонийнинг етук олим бўлиб етишишида Яқин ва Ўрта Шарқ, Маворауннахрдаги етук олимлар билан ҳамкорлик қилиш муҳим омил бўлган. Давонийнинг мадрасадаги узоқ вақт мударрислик фаолияти унинг таълим-тарбия тўғрисида ўз қарашларига эга эканлигини кўрсатади.

Тадқиқотчиларнинг маълумот беришича, Давонийдан қуйидаги илмий мерос қолган: “Рисолайи исботи вожиб” (“Заруриятнинг исботи ҳақида рисола”), “Рисола ул-муфрадот” (“Моддалар ҳақида рисола”), “Рисолат ул-хируд” (“Ҳарфлар ҳақида рисола”), “Рисола дар элм ун-нафс” (“Рухшунослик ҳақида рисола”), “Тарикати тарбият ул-авлод” (“Болаларни тарбиялаш усули”), “Азнома” (“Армияни бошқариш қоидалари”) қабилар шулар жумласидандир. Давоний фалсафий-илмий ишлардан ташқари Навоий сингари “Фоний” таҳаллуси билан шеърлар ёзган.

Давонийнинг энг йирик рисоласи - “Ахлоқи Жалолий” дир. У 1470-1478 йиллар орасида ёзилган ва Фарбий Эрон ҳокими, Оқ кийимлилар сулоласи вакили Узун Ҳасанга бағишланган. Ушбу китоб 1839 йилда В.Ф.Томпсон томонидан инглиз тилига таржима қилинган. Давонийнинг “Ахлоқи Жалолий” рисоласи форс тилида ёзилган бўлиб, қўлёзмаси дунёнинг жуда кўп музейлари ва кутубхоналарида мавжуд. У 1911 йил Калькуттада чоп этилган. Ўзбекистон Фанлар Академияси Шарқшунослик институтида ушбу рисоланинг қўлёзма ва тошбосма нусхалари сақланмоқда. Мазкур асар 1948 йилда Ишанжон Муҳаммадхўжа томонидан ўзбек тилидаги қисқартма таржимаси амалга

оширилган. Рус шарқшуноси А.А.Семёнов Рве ва Браунлар фикрига таянган ҳолда уни мусулмон Шарқидаги машҳур китоблар қаторига қўшади.

Ҳақиқатан ҳам ушбу асар Абу Наср Фаробий, ибн Сино, Насриддин Тусий ва бошқаларнинг ахлоқ мавзусидаги асарлари қаторида туради. Китобда муҳим ижтимоий-сиёсий, ижтимоий-хаёлий ва ахлоқий ғоялар илгари сурилган. Унда жамиятнинг пайдо бўлиши, ижтимоий табақалар, давлат ва уни бошқариш йўллари, адолатли ва адолатсиз подшоҳлар, уларнинг фуқароларга муносабати, ахлоқ ва таълим-тарбия масалалари батафсил таҳлил этилган.

“Ахлоқи Жалолий” да XV асрнинг илғор ахлоқий қарашлари ўз ифодасини топганки, китобда ўрта аср Шарқининг ахлоқий таълимотлари, унинг ютуқ ва камчиликлари акс эттирилган. Асар уч қисмдан иборат бўлиб, ўз навбатида, улар яна майда бўлим - “лавот” ларга бўлинган.

Биринчи қисм ахлоқ фанига бағишланган бўлиб, муаллиф ахлоқнинг асосий тушунчалари: адолат, шижоаткорлик, донолик, иффат ва бошқаларга тўхталади.

Иккинчи қисм - “Одамнинг икки ҳолати” деб аталиб, оилавий ҳаётга бағишланган. Бунда болаларни тарбиялаш ва камолга етказиш, касб-хунарни эгаллаш, хулқ-одоб қоидалари, нутқ маданияти, ота-оналарнинг ўз болаларига муносабатлари ва бошқа инсонни камолотга етказувчи муаммолари кўтарилган.

Охириги учинчи қисми - “Шаҳарни (давлатни) бошқариш ва подшолар сиёсати” деб аталади. Бу ерда муаллиф шаҳарларда яшовчи халқлар бахтли бўлиши учун қандай чора-тадбирлар кўриш кераклиги, давлат бошлиқлари билан фуқароларнинг ўзаро муносабати, жамият ҳақида фикр-мулоҳазаларини илгари сурган. Энг сўнггида Насриддин Тусийнинг “Ахлоқий Насирий” рисоласида келтирилган Афлотуннинг ўз шогирди Арастуга қилган васияти берилади.

Давоний ўз асарида инсонга ижтимоий мавжудот сифатида қарайди, инсон фақат жамиятда, кишилар орасида, улар билан муносабатда шаклланади, деган фикрни илгари суради.

Давонийнинг ижтимоий қарашларида Фаробийнинг таъсири яққол сезилиб туради. Инсон бир ўзи меҳнат қилиб, яшаш учун ҳар куни зарур бўладиган нарсаларни қўлга киритиши қийин. “Одамлар бирлашиб бир-бирига ёрдамлашганда бошқалар тўғрисида чинакамига қайғуради, ўзаро ёрдам ва алоқа ўрнатилганида адолатнинг синалган йўллари пайдо бўлади, яшаш воситалари тартибга тушади, кишиларнинг аҳволи мустаҳкамланади ва инсон зоти сақланади”. (Давоний. “Ахлоқи Жалолий”. 135 бет).

Давоний ўзининг “Ахлоқи Жалолий” асарида давлат тўғрисида ўзининг утопик-хаёлий орзусини тасвирлайди. У ибн Миснавайх, Фаробий ва Насриддин Тусий сингари шаҳарни (давлатни) фозил ва жоҳилга бўлади. Фозил шаҳарни тасвирлар экан, Давоний “Бу шундай шаҳарки, қоидаси бахт-саодатга эришувдан

ва бахтсизликка олиб борадиган ҳодисаларни баргараф қилишдан иборат”, дейди. (Ўша жой 152 бет). Фозил шаҳарни ақлли, адолатли ва жасур кишилар бошқариши лозим. Шаҳар аҳолиси қайси ижтимоий табақадан бўлмасин, қонунқоидаларга сўзсиз бўйсундилар. Жоҳил шаҳар аҳолиси эса бахтсизлик ва фалокат йўлига кирган бўлиб, бундай шаҳар ҳокимлари таъмагир, жоҳил бўладилар, ўз хоҳиш-истаклари ва ҳиссиётларини қондиришга ружу қўядилар.

Жалолиддин Давоний ахлоқ ва таълим-тарбия масалаларига ҳам катта эътибор беради. Мутафаккирнинг талқинида, ахлоқ фани кишиларнинг амалий фаолияти, тафаккури билан чамбарчас боғланган. Ахлоқ муаммолари фалсафий, ижтимоий-сиёсий масалалар билан бир қаторда кўрилади.

Давоний ўзининг фалсафий рисоаларида илм-фанни жамиятда тутган ўрнига катта баҳо бериб, кишиларни маърифатли бўлишга, касб-хунар эгаллашга чақиради. Ўзининг инсонпарварлик руҳи билан суғорилган ижтимоий ғоялари умуминсоний характерга эга бўлиб, Мустақил мамлакатимизнинг бозор иқтисодиётига ўтиш шароитида ёш авлодни миллий ғоя, Ватанпарварлик, иймон-этикод руҳида тарбиялашда катта аҳамиятга эга.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони “Ўзбекистон республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”. “Адолат” 2017.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Самарқанд шаҳрида бўлиб ўтган “Марказий Осиё: ягона тарих ва умумий келажак, барқарор ривожланиш ва тараққиёт йўлидаги ҳамкорлик” мавзусидаги халқаро конференцияда сўзлаган нутқи . Халқ сўзи. 2017 йил 11 ноябрь, №228
3. Шавкат Мирзиёев Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. 1. Тошкент - “Ўзбекистон”-2018.
4. Ислом Каримов “Юксак маънавият - енгилмас куч” асари. Т. “Маънавият” 2008.
5. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. – Т.: ЎМЭ, 2003, 6-жилд
6. Қурбон Али Жуманиёз Ортиқ ўғли “Маънавиятнинг етти хазинаси” Т. “Шарқ”, 2013.
7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Тошкент Ислом Университети Исломшунослик илмий-тадқиқот маркази “Диншунослик асослари”. Т.”ТИУ” 2013
8. Ўткир Ҳасанбоев “Ўзбекистонда давлат ва дин муносабатлари: диний ташкилотлар, оқимлар, мафкуравий курашнинг долзарб йўналишлари”. “ТИУ” нашриёт матбаа-бирлашмаси Т. 2014
9. Айдарбек Тулепов. ИШИД фитнаси. Т.: “Мовароуннаҳр”. 2015 йил.

10. Ориф Аюпов, Дунё сиёсат жамият. Қайта тўлдирилган 8-нашр, Гулистон-2018.

11. Hamida A. PHILOSOPHICAL AND METHODOLOGICAL ISSUES OF THE PARADIGMAL APPROACH TO THE CONCEPT OF MODERNIZATION //Archive of Conferences. - 2020. - Т. 10. - №. 1. - С.15-18.

12. Ж.Фазлиддинов, Ҳ.Абдумажидова. Марказий Осиёда ижтимоий-сиёсий муносабатларнинг фаоллашуви ва унга таъсир кўрсатувчи омиллар// Таълим ва ривожланиш таҳлили онлайн илмий журнали -2022. 69-74 Б.

13. Махмудова А. Н. IX-XII асрларда мовароуннаҳрда илм-фан, маданият ривож тарихидан //Yangi O'zbekistonda milliy taraqqiyot va innovasiyalar. – 2022. – С. 272-275.

14. Махмудова А. Н. и др. Роль молодого поколения в формировании современного гражданского общества //Достижения науки и образования. – 2020. – №. 3 (57).

15. Махмудова А. Н. ПРАВОВАЯ СОЦИАЛИЗАЦИЯ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ В ПРАВОВОМ ГОСУДАРСТВЕ //дистанционные возможности и достижения науки. – 2020. – С. 97.

16. Махмудова А. Н. Шахс ҳуқуқий ижтимоийлашувида ижтимоий назорат тушунчаси ва тизими //международный журнал Консенсус. – 2020. – Т. 1. – №. 1.

17. Nugmanovna M. A. et al. EDUCATION OF TOLERANCE IN YOUNGER GENERATION //Conferencea. – 2022. – С. 52-55.

18. Nugmanovna M. A., Kamariddinovna K. A. Modern biotechnical problems of medicine and their solutions //Archive of Conferences. – 2021. – Т. 13. – №. 1. – С. 169-173.

19. Nugmanovna M. A. et al. EDUCATION OF TOLERANCE IN YOUNGER GENERATION //Conferencea. – 2022. – С. 52-55.

20. Kamariddinovna K. A., Nugmanovna M. A. IMPROVING POPULATION HEALTH THE IMPORTANT TASK OF THE STATE //Archive of Conferences. – 2021. – Т. 17. – №. 1. – С. 204-208.

21. Shokirovna V. S., Nugmanovna M. A. replacing the works of our president Shavkat Mirziyoev in the development of civil society in our country //Archive of Conferences. – 2021. – Т. 17. – №. 1. – С. 200-203.

22. Yevgeniya M., Nugmanovna M. A. FIGHTING CORRUPTION IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN //Archive of Conferences. – 2021. – Т. 15. – №. 1. – С. 171-173.

23. Nugmanovna M. A. The place and significance of social and legal control in the legal socialization of the individual in civil society //Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities. – 2022. – Т. 12. – №. 2. – С. 21-33.

24. MUKHAMEDZHANOVNA M. Z., AKMALOVNA U. N., NUGMANOVNA M. A. The Uzbek Model of Bioethics: History and Modernity //MALIM: JURNAL PENGAJIAN UMUM ASIA TENGGARA (SEA Journal of General Studies). – 2020. – T. 21.

25. Nugmanovna M. A. et al. LEGAL PROTECTION OF DOCTORS IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN //Conferencea. – 2022. – C. 56-61.

26. Nugmanovna M. A. Action strategy-the basis of a new stage of national development of Uzbekistan //ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL. – 2021. – T. 11. – №. 1. – C. 774-785.

27. Nugmanovna M. A. Legal socialization and individual deviant rights: relationships //falsafa va hayot xalqaro jurnal. – C. 49.

28. Nugmanovna M. A., Akbaraliyeva U. G. FAMILY IS THE BASIS OF SOCIETY AND STATE //Archive of Conferences. – 2021. – T. 22. – №. 1. – C. 28-31.

29. Sobirjanovna D. D., Aziza M. The Meaning and Functions of a Literary Text as a Factor in the Development of the Aesthetic Culture of the Future Teacher of Primary Education //European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630). – 2021. – T. 12. – C. 256-261.

30. Mahmudova A. Ensuring the competitiveness of the scientific approaches of eco-tourism. A case of Uzbekistan //American Journal of Economics and Business Management. – 2018. – T. 1. – №. 4. – C. 1-8.

31. Kamariddinova K. A., Makhmudova A. N. PROBLEMS OF FORMATION OF TOLERANCE IN SCHOOLCHILDREN IN THE MODERN SCHOOL //Conferencea. – 2022. – C. 112-115.

32. Shokirovna V. S., Nugmanovna M. A. replacing the works of our president Shavkat Mirziyoyev in the development of civil society in our country //Archive of Conferences. – 2021. – T. 17. – №. 1. – C. 200-203.

33. Nugmanovna M. A. The place and significance of social and legal control in the legal socialization of the individual in civil society //Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities. – 2022. – T. 12. – №. 2. – C. 21-33.

34. Махмудова А. Н. Шахс ҳуқуқий ижтимоийлашувида ижтимоий назорат тушунчаси ва тизими //международный журнал Консенсус. – 2020. – Т. 1. – №. 1.

35. Usmonova L. IMAGE PHILOSOPHY OF CENTRAL ASIAN MINIATURE ART //Theoretical & Applied Science. – 2020. – №. 3. – C. 222-226.

36. Rakhmatullaeva U. L. THE MANIFESTATION OF THE EASTERN ROMANTIC SPIRIT IN MINIATURE ART //European science review. – 2021. – №. 5-6. – C. 65-68.

37. Усмонова Л. САМАРҚАНД МИНИАТЮРА САНЪАТИ МАКТАБИНИНГ ЭСТЕТИК ВА РОМАНТИК ХУСУСИЯТЛАРИ //Academic research in educational sciences. – 2020. – №. 3. – С. 708-717.

38. Rakhmatullaevna U. L. AESTHETIC ROLE OF FOLK TRADITIONS IN THE DEVELOPMENT OF MINIATURE PAINTING OF THE EAST //Archive of Conferences. – 2020. – Т. 8. – №. 1. – С. 34-35.

39. Махмудов С. Х. ТУРИСТИК ОБЪЕКТЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА ДАВЛАТ ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИК ШЕРИКЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ //Интернаука. – 2020. – №. 42-2. – С. 68-69.

40. Махмудов С. Х. и др. ТАРИХИЙ-МАДАНИЙ ТУРИСТИК САЛОҲИЯТИДАН ФОЙДАЛАНИШ САМАРАДОРЛИГИНИ БАҲОЛАШ УСУЛЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ //Интернаука. – 2020. – №. 25-2. – С. 31-32.

41. Makhmudov S. K. UNCONVENTIONAL ASSESSMENT METHODS TO EVALUATE THE POTENTIAL OF HISTORICAL-CULTURAL TOURIST SITES //GWALIOR MANAGEMENT ACADEMY. Jan-March. 21 Vol 11 No.01 – С. 62.

42. Bakhromovna S. K. DIRECTIONS OF IMPROVING THE REGULATORY LEGAL BASE OF TOURISM SPHERE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN //Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities. – 2022. – Т. 2. – №. 1.1 Economical sciences.

43. Bahromovna S. K., Kamariddinova K. A. Theoretical bases of tourism activity and socioeconomic factors of the concept of its priority development //ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL. – 2021. – Т. 11. – №. 1. – С. 769-773.

44. Суюнова К. Б. ТУРИЗМ СОҲАСИДА ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТНИ ДАВЛАТ ТОМОНИДАН ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАНИШИ //Иқтисодиётда инновация. – 2020. – Т. 4. – №. 3.

45. Махмудова А. Н. и др. Роль молодого поколения в формировании современного гражданского общества //Достижения науки и образования. – 2020. – №. 3 (57).

46. Суюнова К. Менеджмент на предприятии: новое веяние под названием «Контроллинг» //Институты и механизмы инновационного развития: мировой опыт и российская практика: сб. науч. ст. – 2014. – С. 385-389.

47. Суюнова К. Б. ЎЗБЕКИСТОНДА ТУРИЗМ СОҲАСИДАН ФОЙДАЛАНИШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ БУЙИЧА АМАЛГА ОШИРАЛАЁТГАН ИСЛОҲАТЛАР //Интернаука. – 2020. – №. 42-2. – С. 85-86.

48. Мажидов Ш. Ф. Развитие гражданской культуры сквозь призму модернизации образования (на примере Республики Узбекистан). СПб

//Актуальные проблемы социологии культуры, образования, молодежи и управления. – 2016. – С. 585-589.

49. Мажидов Ш. Ф. К вопросу об этнокультурной безопасности (на примере Центральной Азии) //Власть в логике и риторике межнациональных и межконфессиональных отношений. – 2017. – С. 78-81.

50. Мажидов Ш. Ф., Саидова Х. Реформы в сфере образования и личность преподавателя //Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития. – 2007. – Т. 5. – С. 225-225.

51. Мажидов Ш. Ф. К вопросу об этнокультурных процессах в Центральной Азии и Европейском Союзе //Евразийство: теоретический потенциал и практические приложения. – 2014. – №. 7. – С. 238-243.

52. Мажидов Ш. Ф. ON THE ISSUE OF ETHNOPOLITICAL ASPECTS OF NATIONAL SECURITY //МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ КОНСЕНСУС. – 2020. – Т. 1. – №. 2.

53. Мажидов Ш. Ф. МИЛЛИЙ ҲАВФСИЗЛИКНИ ЭТНОСИЁСИЙ ЖИҲАТЛАРИ: ЕИ ТАЖРИБАСИ (2000-ЙИЛЛАР БОШИ) //ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ. – 2020. – №. SI-1№ 2.

54. Мажидов Ш. Ф. Философия медицины и медицинский взгляд на философию //Science and Education. – 2021. – Т. 2. – №. 5. – С. 826-832.

55. Махмудова А. Н. и др. Роль молодого поколения в формировании современного гражданского общества //Достижения науки и образования. – 2020. – №. 3 (57).

56. Артикова Ш. И. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ СФЕРЫ УСЛУГ //Приоритетные направления развития науки и образования. – 2020. – С. 60-62.

57. Артикова Ш. И. и др. Аҳоли турмуш даражасини оширишда маиший хизмат кўрсатиш соҳасининг ўрни //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 11. – С. 1278-1284.

58. Артикова Ш. И. Маиший хизматлар соҳаси ривожланишининг ўзига хос хусусиятлари ва шарт-шароитлари //Экономика и финансы (Узбекистан). – 2022. – №. 6 (154). – С. 33-42.

59. Ilyasovna A. S. METHODS OF EVALUATING THE QUALITY OF HOUSEHOLD SERVICES AND WAYS TO IMPROVE IT //World Economics and Finance Bulletin. – 2022. – Т. 17. – С. 00-00.

60. Ilyasovna A. S. Ways to Develop the Service Area //JournalNX. – С. 72-74.

61. Artikova S. I., Abduraxmonov S. A. O. G. L., Abduraxmonov S. A. O. G. L. Maishiy xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanishining iqtisodiy ahamiyati //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 11. – С. 1182-1189.